

Sygn. akt IV CSK 144/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 września 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości Spółdzielni Mieszkaniowej „S.”

przeciwko Syndykowi masy upadłości Spółdzielni Mieszkaniowej „W.”

o ustalenie nieważności i zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 17 września 2009 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 26 września 2008 r., sygn. akt [...],

- I. **uchyla i zmienia zaskarżony wyrok w ten tylko sposób, że**
 - **w punkcie 1. (pierwszym) wymienioną w nim kwotę 819448,30 (osiemset dziewiętnaście tysięcy czterysta czterdzieści osiem i 30/100) złotych obniża do kwoty 429077,10 (czterysta dwadzieścia dziewięć tysięcy siedemdziesiąt siedem i 10/100) złotych oraz w miejsce obciążenia pozwanego kosztami postępowania za**

- pierwszą instancję znosi je wzajemnie pomiędzy stronami**
- **w punkcie 2. (drugim) apelację pozwanego oddala nie w całości ale w pozostałej części**
 - **w punkcie 3. (trzecim) znosi pomiędzy stronami koszty postępowania w drugiej instancji**
- II. oddala skargę kasacyjną w pozostałej części oraz znosi pomiędzy stronami koszty postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód – Syndyk masy upadłości Spółdzielni Mieszkaniowej „S.” wniósł przeciwko syndykowi masy upadłości Spółdzielni Mieszkaniowej „W.” o ustalenie nieważności zawartej w dniu 15 grudnia 1998 r. pomiędzy tymi Spółdzielniami umowy przeniesienia prawa użytkowania wieczystego działki gruntu oznaczonej numerem 17/5 o powierzchni 1 ha 88 arów 35 m², położonej przy ul. J. w O., dla której prowadzona jest księga wieczysta Kw Nr [...] i wydanie upadłemu Spółdzielni Mieszkaniowej „S.” świadczenia wzajemnego uzyskanego przez pozwanego za zbyte prawo użytkowania wieczystego gruntu (działki nr 17/37, 17/38, 17/43, 17/39 i 17/45) położonego przy ul. J., objęte przed zbyciem księgą wieczystą Kw Nr [...] i zasądzenia od pozwanej kwoty 1.000.000 zł.

Sąd Okręgowy w O. wyrokiem z dnia 6 grudnia 2007 r. uwzględnił w całości powództwo o ustalenie oraz zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 797.865,50 zł, oddalił powództwo w pozostałym zakresie i rozstrzygnął o kosztach procesu jak w sentencji.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 15 grudnia 1998 r. Spółdzielnia Mieszkaniowa „S.” przeniosła prawo wieczystego użytkowania działki Nr 17/5 na Spółdzielnię Mieszkaniową „W.” w zamian za zwolnienie z długu w wysokości 390.371,90 zł. Zbywca nieruchomości nie uzyskał jednak na powyższą czynność zgody w formie uchwały właściwego organu spółdzielni, tj. Zebrania Przedstawicieli,

która w swej treści dotyczyłaby działki Nr 17/5. Podjęta natomiast została uchwała Nr 11 udzielająca zarządowi uprawnień do sprzedaży gruntów zbędnych w celu zmniejszenia kosztów utrzymania i możliwości wyjścia z zadłużenia.

Z ustaleń poczynionych przez Sąd Okręgowy wynika ponadto, że w dniu 14 lutego 2000 r. ogłoszono upadłość Spółdzielni Mieszkaniowej „S.”, z kolei w dniu 27 czerwca 2002 r. ogłoszono upadłość Spółdzielni Mieszkaniowej „W.”. Działka Nr 17/5 została podzielona na mniejsze działki (Nr 17/35, 17/38, 17/39, 17/43 i 17/45). W dniach 25 listopada 2002 r. i 27 stycznia 2003 r. i 7 czerwca 2003 r. syndyk masy upadłości Spółdzielni „W.” zbył je Przedsiębiorstwu „M.” spółce jawnej za cenę 1.000.000 zł.

W dniu 28 maja 2001 r. Sąd Okręgowy w O. uznał za bezskuteczną czynność prawną z dnia 15 grudnia 1998 r. dotyczącą zbycia działki Nr 17/05. W związku z powyższym syndyk masy upadłości Spółdzielni „S.” dwukrotnie zwracał się do syndyka masy upadłości Spółdzielni Mieszkaniowej „W.” o wydanie świadczenia (ceny) uzyskanego ze zbycia tych działek, ale dwukrotnie mu odmówiono mocą postanowień sędziego komisarza z 9 lutego 2004 r. i 23 czerwca 2006 r.

W celu ustalenia wysokości wydatków poniesionych przez pozwanego na utrzymanie nieruchomości lub na uzyskanie świadczenia wzajemnego Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu wyceny nieruchomości. Na podstawie tejże opinii Sąd ustalił, że pozwany w sposób uzasadniony wydatkował na przedmiotową nieruchomość łącznie kwotę 202.134,50 zł

Sąd Okręgowy wskazał, że uchwała organu spółdzielni zezwalająca na sprzedaż nieruchomości musi dotyczyć konkretnej działki, zaś uchwała Nr 11 tego wymogu nie spełniała. Dlatego nieważna jest umowa przeniesienia użytkowania wieczystego zawarta przez organ spółdzielni bez stosownego umocowania i w związku z tym na podstawie art. 39 k.c. powódce przysługuje prawo zwrotu kwoty 1.000.000 zł uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości.

Uwzględniając w mniejszej wysokości powództwo Sąd Okręgowy odliczył wartość wydatków poniesionych przez pozwanego na utrzymanie tej nieruchomości, których wysokość ustalił na łączną kwotę 202.134,50 zł. Sąd

Okręgowy nie znalazł natomiast podstaw do uwzględnienia zarzutu potrącenia kwoty 390.371,90 zł stanowiącej wartość świadczenia wzajemnego z umowy z dnia 15 grudnia 1998 r. Uznał bowiem, że skoro umowa ta była nieważna, to również z tą datą stało się wymagalne świadczenie wzajemne, a zatem termin do dochodzenia jego zwrotu upłynął 15 grudnia 2001 r. i obecnie wierzytelność z tego tytułu nie nadawała się do potrącenia.

Apelacje od powyższego wyroku wniosły obie strony. Powód zaskarżył wyrok w części oddalającej powództwo, co do kwoty 95.829 zł i domagał się zmiany zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie powództwa do kwoty 893.695 zł, ewentualnie uchylenia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Z kolei pozwany zaskarżył wyrok w części uwzględniającej powództwo i wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa albo uchylenie wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 26 września 2008 r. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że podwyższył zasądzoną na rzecz powoda kwotę do 819.448,30 zł oraz w punkcie IV w ten sposób, że podwyższył zasądzoną na rzecz powoda kwotę z tytułu zwrotu kosztów procesu do 44.403 zł, oddalił apelację powoda w pozostałej części oraz apelację pozwanego w całości, rozstrzygając o kosztach procesu jak w sentencji. W uzasadnieniu wskazał, że Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy ustalił w niniejszej sprawie stan faktyczny, jak też dokonał trafnej analizy stanu prawnego.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, wbrew zarzutom apelacji pozwanego, powodowi przysługiwało prawo do wytoczenia powództwa o wydanie świadczenia wzajemnego. Strona powodowa skorzystała z trybu wskazanego w art. 31 § 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe (tj. Dz. U. Nr 118, poz. 512, ze zm. nazywanego dalej: „Prawo upadłościowe”) po dwukrotnym oddaleniu jej wniosków przez sędziego komisarza. W sytuacji uznania, że nie istnieje podstawa do wyłączenia rzeczy, a żądanie kwalifikuje się do zgłoszenia w trybie przewidzianym w art. 150 i następnym Prawa upadłościowego sędzia komisarz powinien oddalić wniosek o wyłączenie po to, aby

zgłaszająca go osoba dokonała wyboru pomiędzy wytoczeniem przeciwko masie upadłości powództwa o wydanie rzeczy lub świadczenia wzajemnego, a zgłoszeniem wierzytelności do masy. W procesie wytoczonym w tym trybie nie podlega badaniu trafność orzeczenia sędziego komisarza, nie jest to bowiem postępowanie odwoławcze, ponadto sąd nie jest związany ustaleniami faktycznymi poczynionymi przez sędziego komisarza i prowadzi nowe postępowanie dowodowe.

Za całkowicie chybiony Sąd Apelacyjny uznał zarzut zawarty w apelacji pozwanego, iż powód nie udowodnił, że czynność prawna objęta aktem notarialnym z dnia 15 grudnia 1998 r. jest nieważna. Z załączników do aktu notarialnego wynika, że Spółdzielnia Mieszkaniowa „S.” nie legitymowała się w dacie tej czynności zgodą uprawnionego organu. Zgodnie z treścią art. 38 § 1 pkt 5 Prawa spółdzielczego, do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia należy podejmowanie uchwał w sprawie zbycia nieruchomości, zbycia zakładu lub innej wyodrębnionej jednostki organizacyjnej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego uchwała wyrażająca zgodę na zbycie nieruchomości zmierza do wywołania skutku prawnego w sferze cywilnoprawnej, a zatem jest formą oświadczenia woli. Elementarny wymóg, jaki należy postawić takiej uchwale stanowi określenie przeznaczonej do zbycia nieruchomości. Tymczasem – jak zauważa Sąd Apelacyjny – uchwała nr 11 ma charakter blankietowy, ponieważ nie precyzuje, która nieruchomość jest przedmiotem wyrażanej zgody na zbycie. Nie jest też możliwe sprecyzowanie treści tej uchwały przy pomocy reguł interpretacyjnych przewidzianych w art. 65 § 2 k.c. W konsekwencji Sąd Apelacyjny za trafne uznał stanowisko sądu pierwszej instancji, że uchwałę nr 11/98 ze względu na jej ogólnikowość trzeba traktować, jako nieważną. Brak zaś uchwały, o której mowa w art. 38 § 1 pkt 5 Prawa spółdzielczego powoduje nieważność umowy zbycia użytkowania wieczystego z mocy art. 39 k.c. w zw. z art. 38 k.c. i art. 58 § 1 k.c.

Sąd Apelacyjny nie uwzględnił zarzutu przedawnienia roszczenia pozwanego w kwocie 390.371,90 zł z tytułu zwrotu świadczenia wzajemnego przy umowie kupna sprzedaży polegającego na zwolnieniu Spółdzielni „S.” z długu w tej

wysokości. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, zarzut potrącenia nie mógł być jednak uwzględniony z przyczyn wymienionych w art. 34 Prawa upadłościowego. O ile wierzytelność pozwanego istniała w dacie ogłoszenia upadłości powoda, o tyle nie można tego stwierdzenia odnieść względem wierzytelności powoda w stosunku do pozwanego. Ponadto potrącenie długu wierzyciela powstałego po ogłoszeniu upadłości nie jest dopuszczalne bez względu na podstawę na jakiej wierzyciel stał się dłużnikiem masy. Warunkiem potrącenia jest istnienie obu długów w dniu ogłoszenia upadłości.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od powyższego wyroku. Zaskarżył go w części uwzględniającej powództwo w szerszym zakresie i w części oddalającej jego apelację. Zarzucił wyrokowi naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie:

- art. 38 § 1 pkt 5 ustawy z dnia 16 września 1982 prawo spółdzielcze w zw. z art. 37 § 1 i 2 ustawy z dnia 16 września 1982 prawo spółdzielcze przez uznanie, że uchwała nr 11/98 Zebrania Przedstawicieli Członków Spółdzielni Mieszkaniowej „S.” z dnia 29 czerwca 1998 r. nie spełnia wymogów określonych w tym przepisie;
- art. 39 § 1 k.c. w zw. z art. 38 k.c. i art. 58 § 1 k.c. przez uznanie, że umowa zawarta w dniu 15 grudnia 1998 r. przez Spółdzielnię Mieszkaniową „S.” i Spółdzielnię Mieszkaniową „W.” o przeniesienie prawa użytkowania wieczystego działki gruntu o numerze ewidencyjnym 17/5 o powierzchni 1 ha 88 arów 35 m² przy ul. J. w O., opisanej w KW nr [...] objęta aktem notarialnym z dnia 15 grudnia 1998 r. [...] została dokonana w imieniu Spółdzielni Mieszkaniowej „S.” bez należytego umocowania, wobec czego dotknięta jest nieważnością;
- art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z § 1 uchwały nr 11/98 Zebrania Przedstawicieli Członków Spółdzielni Mieszkaniowej „S.” z dnia 29 czerwca 1998 r. przez uznanie, że uchwała nr 11 Zebrania Przedstawicieli Członków Spółdzielni Mieszkaniowej „S.” z dnia 29 czerwca 1998 r. nie jest uchwałą w sprawie zbycia prawa użytkowania wieczystego działki gruntu o numerze ewidencyjnym 17/5 o powierzchni 1 ha 88 arów 35 m² przy ul. J. w O., opisanej w KW nr [...];

- art. 39 § 1 k.c., art. 410 § 1 i 2 k.c., art. 405 k.c., art. 406 k.c. przez nieuwzględnienie żądania pozwanego zwrotu przez powoda kwoty 390.371,20 zł zgłoszonego w formie zarzutu potrącenia, która powód otrzymał (został zwolniony z długu w tej wysokości) w wykonaniu umowy przeniesienia prawa użytkowania wieczystego działki gruntu oznaczonej numerem ewidencyjnym 117/5 przy ul. J. w O. w zamian za zwolnienie z długu;
- art. 34 § 1 i 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 2 października 1934 – prawo upadłościowe oraz art. 498 § 1 i 2 k.c., art. 499 k.c. przez nie uwzględnienie zarzutu pozwanego potrącenia jego wierzytelności w wysokości 390.371,20 zł z wierzytelnością powoda w wysokości 1.000.000 zł, z uwagi na ustalenie przez Sąd, że wierzytelność pozwanego w kwocie 390.371,20 zł istniała w dacie ogłoszenia upadłości powoda, a wierzytelność powoda w kwocie 1.000.000 zł powstała po ogłoszeniu upadłości powoda.

Nadto skarżący zarzucił Sądowi Apelacyjnemu naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, tj.:

- art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c., przez nie rozpoznanie przez Sąd drugiej instancji wszystkich zarzutów apelacyjnych pozwanego, tj. nie rozpoznanie zgłoszonych w apelacji przez pozwanego zarzutów naruszenia przez Sąd pierwszej instancji art. 328 § 2 k.p.c. przez nie odniesienie się i nie rozpoznanie przez Sąd pierwszej instancji wszystkich żądań, zarzutów pozwanego zgłoszonych w toku postępowania, oraz przez nie wskazanie przyczyn ich nie rozpoznania przez Sąd pierwszej instancji;
- art. 229 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez nie uwzględnienie przez Sąd drugiej instancji przyznanego przez stronę powodową i pozwaną faktu (tj. zwolnienia w dniu 15.12. 1998 r. Spółdzielni Mieszkaniowej „S.” przez Spółdzielnię Mieszkaniową „W.” z długu w wysokości 390.371,20 zł, w zamian za przeniesienie przez Spółdzielnię Mieszkaniową „S.” na Spółdzielnię Mieszkaniową „W.” prawa użytkowania wieczystego działki gruntu o numerze

ewidencyjnym 17/5 przy ul. J. w O.), które to przyznanie nie budzi wątpliwości co do zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy.

Zarzucając powyższe skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i jego zmianę przez oddalenie powództwa o ustalenie nieważności spornej umowy oraz o zasądzenie na rzecz powoda kwoty 819.448,30 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jako pierwsze należy ocenić zarzuty naruszenia prawa procesowego albowiem od rezultatu tej oceny zależą dalsze rozważania dotyczące zarzucanych w skardze kasacyjnej naruszeń prawa materialnego pozostających w ścisłym związku z faktyczną podstawą wyrokowania, która powinna być przyjęta w prawidłowym od strony formalnej postępowaniu sądowym.

Jak wielokrotnie podkreślał Sąd Najwyższy w swoich orzeczeniach (por. tytułem przykładu wyrok z dnia 21 lutego 2008 r., sygn. akt III CSK 264/07, niepubl. oraz z dnia 9 lipca 2008 r., sygn. akt I PK 2/08, niepubl.) art. 328 § 2 k.p.c. może wypełniać podstawę kasacyjną określoną w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. tylko wyjątkowo, gdy z powodu istotnych braków w uzasadnieniu zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej, przy czym w odniesieniu do uzasadnień orzeczeń wydanych w drugiej instancji braki te łączy się także z nieodniesieniem do wszystkich zarzutów apelacji (por. tym wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2008 r., sygn. akt IV CSK 48/80 nie publ.). O tym, że nie doszło do naruszenia wymienionej normy procesowej w sposób wskazany w skardze kasacyjnej świadczą wywodu Sądu Apelacyjnego usprawiedliwiające nieuwzględnienie zarzutu potrącenia świadczenia w wysokości 390.371,20 złotych zgłoszonego – na podstawie art. 34 § 1 Prawa upadłościowego – obok opartego na treści art. 29 Prawa upadłościowego żądania jednoczesnego zwrotu przez powoda masie upadłości Spółdzielni „W.” świadczenia wzajemnego w tej wysokości. Inną natomiast kwestią jest, czy ta decyzja Sądu była uzasadniona, co może być poddane ocenie w ramach pierwszej podstawy skargi kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.).

Jak trafnie podniósł Sąd Apelacyjny, nawiązując w istocie do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w uzasadnieniu wyroku z dnia 28 marca 2007 r. w sprawie II CSK 496/06 (niepubl.) uchwała walnego zgromadzenia spółdzielni, o której mowa w art. 38 § 1 pkt 5 Prawa spółdzielczego, wyrażająca zgodę na zbycie nieruchomości zmierza do wywołania skutku prawnego w sferze cywilnoprawnej, a zatem jest formą oświadczenia woli. Jeśli uchwała ma uprawniać właściwy organ do złożenia w imieniu spółdzielni oświadczenia woli przeniesienia prawa własności konkretnej nieruchomości, to oczywiste jest, że musi zawierać, co najmniej oznaczenie tej nieruchomości. Tego elementarnego wymagania nie spełnia uchwała nr 11Zebrania Przedstawicieli Członków Spółdzielni Mieszkaniowej „S.” uprawniająca członków zarządu do sprzedaży gruntów zbędnych w celu zmniejszenia kosztów utrzymania i możliwości wyjścia z zadłużenia. Ocena, które z gruntów podlegają sprzedaży została w ten sposób pozostawiona zarządowi spółdzielni, co narusza postanowienie art. 38 § 1 pkt 5 Prawa spółdzielczego. Wbrew twierdzeniom skarżącego, zarówno z treści samej uchwały jak i na podstawie innych okoliczności nie można w drodze wykładni (art. 65 § 1 i 2 k.c.) przyjąć, że wymieniona uchwała zawiera zgodę na zbycie prawa użytkowania wieczystego nieruchomości objętej umową stron.

Zagadnienie prawne sankcji dokonania czynności prawnej w imieniu osoby prawnej w charakterze jej organu bez kompetencji do tego, będącej wynikiem braku wymaganej ustawą zgody organu osoby prawnej było różnie rozstrzygane w doktrynie i orzecznictwie, przy czym da się wyraźnie wyróżnić dwie grupy poglądów. Według pierwszej z nich taką czynność organu osoby prawnej uznaje się za bezwzględnie nieważną. Według innego stanowiska, do którego przyłącza się Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną pozwanego, brak sankcji w art. 39 k.c. oraz podobieństwo instytucji organu osoby prawnej i pełnomocnictwa przemawia za stosowaniem w drodze analogii przewidującego sankcję bezskuteczności zawieszoną art. 103 § 1 i 2 k.c. w zakresie nieunormowanym przepisami szczególnymi do umów zawartych w imieniu osoby prawnej przez osoby działające w charakterze organu osoby prawnej bez kompetencji do tego. Stanowisko to szeroko umotywował Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 14 września 2007 r. (III CZP 31/07,

OSNC 2008/2/14) podjętej na gruncie prawa spółdzielczego w związku z zawarciem przez zarząd spółdzielni umowy bez wymaganej do jej ważności uchwały walnego zgromadzenia. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy zwrócił jednocześnie uwagę, że termin „nieważność” użyty w odpowiedniej do prawa spółdzielczego regulacji art. 17 § 1 i 2 k.s.h. czy art. 17 k.c. odnosi się do konsekwencji braku potwierdzenia czynności prawnej w odpowiednim terminie, a nie do – podlegających jedynie uwzględnieniu przy rozstrzyganiu sankcji – konsekwencji wadliwości czynności prawnej występujących już w chwili dokonania czynności prawnej. Podkreślenie to jest istotne albowiem w stanie faktycznym sprawy właściwy organ Spółdzielni „S.” do chwili ogłoszenia upadłości nie potwierdził czynności prawnej zbycia prawa użytkowania wieczystego nieruchomości oznaczonej numerem ewidencyjnym 17/5. W tej sytuacji sankcja w postaci nieważności czynności pranej dokonanej przez zarząd spółdzielni bez wymaganej ustawą zgody walnego zgromadzenia przyjęta ostatecznie przez Sąd Apelacyjny była uzasadniona a konwalidacja tej czynności na etapie postępowania upadłościowego była niemożliwa ze względu na skutki ogłoszenia upadłości, co do zarządu i rozporządzania majątkiem spółdzielni przewidziane w art. 20 Prawa upadłościowego.

Skuteczne są natomiast te zarzuty skargi kasacyjnej, które koncentrują się na treści art. 34 § 1 Prawa upadłościowego oraz art. 498 § 1 i 2, art. 499 k.c. Jak przyjmuje się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, art. 34 – 37 Prawa upadłościowego normowały jedynie dopuszczalność i sposób dokonania potrącenia w sytuacji, gdy obie wierzytelności istniały już w dacie ogłoszenia upadłości. Tylko w tym zakresie wyłączają one uregulowania zawarte w art. 498 – 505 kodeksu cywilnego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 1997 r., sygn. akt I CKN 3/97, OSNC 1997/8/109; z dnia 22 sierpnia 2001 r., sygn. akt V CKN 1140/00, niepubl.; z dnia 14 czerwca 2005 r., sygn. akt V CK 730/04, niepubl. W rozpoznawanej sprawie nie budzi wątpliwości, że zobowiązanie pozwanego polegające na wydaniu świadczenia wzajemnego uzyskanego ze sprzedaży nie należącej do Spółdzielni „W.” nieruchomości powstało po ogłoszeniu upadłości tej spółdzielni. Problematyki potrącenia wierzytelności powstałej po ogłoszeniu upadłości dotyczy art. 36 Prawa upadłościowego. Zawarte w nim wyłączenie

dopuszczalności potrącenia odnosi się do sytuacji, gdy po ogłoszeniu upadłości powstał dług wierzyciela a upadły był wzajemnym dłużnikiem przed ogłoszeniem upadłości. Jak słusznie zwraca się uwagę w literaturze, wynikający z art. 36 Prawa upadłościowego zakaz potrącenia stanowi zabezpieczenie nadrzędnej zasady postępowania upadłościowego – równomiernego zaspokojenia wszystkich wierzycieli w ramach reguł dotyczących kolejności zaspokojenia. Dopuszczenie do potrącenia w tej sytuacji prowadziłoby do uzyskania przez wierzyciela pełnego zaspokojenia kosztem innych wierzycieli. Art. 36 Prawa upadłościowego nie obejmuje jednak przypadków, gdy dług wierzyciela upadłego powstał przed ogłoszeniem upadłości a jego wierzytelność powstała po ogłoszeniu upadłości a taki jest stan faktyczny sprawy. Potrącenie jest wówczas dopuszczalne na ogólnych zasadach tj. na podstawie art. 498 i nast. k.c. Potrącenie w tych przypadkach nie prowadzi do pokrzywdzenia pozostałych wierzycieli. Wniosek ten wysuwa się w literaturze już na tej podstawie, że wierzytelność do masy, jako powstała po ogłoszeniu upadłości, należy do kategorii uprzywilejowanej (art. 204 § 1 pkt 2 Prawa upadłościowego) i wierzyciel ma prawo do pełnego zaspokojenia. W stanie faktycznym sprawy dopuszczenie potrącenia wierzytelności upadłej Spółdzielni „W.” i związanego z nim częściowego umorzenia wierzytelności powoda usprawiedliwia nadto szczególnie uprzywilejowany charakter wierzytelności w postaci żądania wydania świadczenia wzajemnego. Wynikający z art. 29 Prawa upadłościowego obowiązek wydania świadczenia wzajemnego uzyskanego przez masę upadłości, powinien być zrealizowany niezwłocznie po zgłoszeniu żądania przez osobę, której przysługiwało prawo do rzeczy zbytej przez syndyka, bez względu na kolejność zaspokojenia wynikającą z art. 204 Prawa upadłościowego. Świadczenie wzajemne uzyskane ze zbycia rzeczy nie należącej do upadłego nie wchodzi do masy upadłości i nie podlega rozdzieleniu na innych wierzycieli uczestniczących w postępowaniu upadłościowym. W końcu nie można pominąć ścisłego związku świadczenia wzajemnego należnego pozwanej, spełnionego przy nabyciu użytkownika wieczystego dnia 15 grudnia 1998 r. z przewidzianym w art. 29 Prawa upadłościowego obowiązkiem zwrotu świadczenia uzyskanego w wyniku dalszej odsprzedaży prawa do tej samej nieruchomości. Wyrazem tego połączenia jest przewidziane w tym samym artykule dla masy upadłości prawo zatrzymania

wydania świadczenia wzajemnego do czasu zwrotu wydatków poniesionych na uzyskanie świadczenia wzajemnego, w tym kosztów nabycia prawa użytkowania wieczystego.

Z dotychczasowych ustaleń faktycznych wynika jednoznacznie, że ekwiwalentem, za nabywane prawo użytkowania wieczystego, było świadczenie nabywcy odpowiadające wartości 390.371,20 złotych, polegające na zwolnieniu zbywcy z długu w tej samej wysokości. Z tych przyczyn zasługiwał na podstawie art. 498 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 410 § 2 k.c. na uwzględnienie prawidłowo zgłoszony przez pozwanego zarzut potrącenia, którego skutkiem jest umorzenie wierzytelności powoda w wysokości 390.371,20 złotych.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i zmienił go w tym zakresie oddalając na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. skargę kasacyjną w pozostałej części. Znosząc na podstawie art. 100 k.p.c. wzajemnie koszty postępowania za wszystkie instancje Sąd Najwyższy uwzględnił ostateczny wynik procesu.